

KRISTOFER UPPDAL (1878-1961)

"Rallardikteren" Kristofer Uppdal debuterte med to små diktsamlinger i 1905, de senere samlingene ble stadig større, helt til de kulminerte i det kjempemessige trebinds-verket "Kulten". Men lyrikken hans er likevel viet liten plass i litteraturhistorien. Der er det først og fremst prosaisten som blir grundig omtalt. Uppdal skrev egentlig bare en eneste roman, men den er til gjengjeld Norges største. Og noen roman er det heller ikke i vanlig forstand, det er mange enkeltskildringer av bondekår og røtter, rallarliv og blodslit, kjærlighet og mistilpasning, arbeiderbevegelse, proletarisering, psykologi og hard realisme, alt samlet i 10 bind under fellestittlen "Dansen gjennom skuggeheimen". De tre første bindene ble utgitt i 1911-14. Etter en fem år lang periode der han ga ut noe lyrikk og essays, kom bind 4 og 5 i 1919 og 1920. Omarbeidede utgaver av bind 1-3 ble så utgitt parallelt med de fem siste bindene i serien i 1921-24. Men Uppdal fortsatte sine omarbeidelser. "Stigeren" kom igjen i 1939, og i 1953 forelå "Trolldom i lufta" og "Kongen" i nye, reviderte utgaver. En komplett rekke av "Dansen gjennom skuggeheimen" i førsteutgaver bør inkludere så vel de opprinnelige utgivelsene som omarbeidelsene.

Kristofer Uppdal ble født inn i det som ble betegnet som trygge bondekår i Beitstad i Inntrøndelag. Men tryggheten var falsk, faren måtte gå fra gården, mor til Kristofer døde da han var 7 år gammel, faren giftet seg igjen og satte bort gutten til skyldfolk som var lærere, og som tok seg godt av ham. Han fikk to år på folkehøyskole i Namdal og ett i Danmark. Skrivningen begynte han med tidlig, og som så mange andre forfattere arbeidet han med nær sagt alt mulig opp gjennom ungdommen. Anleggsarbeider var han fra 1904 til 1910. Senere levde han av skrivearbeid. Noe lykkelig menneske kan Uppdal aldri ha vært. I ekteskapet opplevde han at kona ble uheldelig sinnssyk, de hadde en sinnssyk svigerinne boende hos seg i flere år, og etter at han hadde fullført de siste bindene av sitt store verk, tilbrakte han selv tre år på Gaustad. "Dansen gjennom skuggeheimen" hadde tatt for hardt på. Han hadde hatt vyer om å bli en ny Wergeland, om å inkludere Gorkijs realisme, Nietzsches tanker, Hamsuns psykologi, Obstfelders kosmiske ideer i et stort hele, kort sagt å skrive beretningen om Livet med stor L og om Mennesket symbolisert i Rallaren. Han lyktes langt på vei, men han måtte betale for det.

Kristofer Uppdal er bibliofilt temmelig uproblematisk. Vi vet ikke om noen sjeldenheter, men det er vanskelig å finne pene førsteutgaver i originalbind med vareomslag.

KRISTOFER UPPDALS FØRSTEUTGAVER:

- 1905: Kvæde. Norli.
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1905: Ung sorg. Norli.
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1908: Sol-laug. Norli.
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1909: Villfuglar. Aass.
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1910: Ved Akerselva og andre forteljingar. (senere innarbeidet i romanen Vandringa fra 1923). Norli.
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1911: Dansen gjennom skuggeheimen. Sjugur Rambern. (Ny omarbeidet utgave i 1921). Aschehoug.
Innbinding: Omslag. Hellsjirtingbind.
1921-utgaven: Omslag, tegnet av Brynjulf Larsson.* Hellsjirtingbind.
- 1912: Trolldom i lufta. Ølløv Skjølløgrinns ungdom. (Nye omarbeidete utgaver i 1922 og 1953). Aschehoug.
Innbinding: Omslag. Hellsjirtingbind.
1922-utgaven: Omslag, tegnet av Arnold Thornam. Hellsjirtingbind.
- 1914: Røysingfolket. Sjugur Rambern og bøndene. (Ny omarbeidet utgave i 1923). Aschehoug.
Innbinding: Omslag, typografisk. Hellsjirtingbind.
1923-utgaven: Omslag, tegnet av Arnold Thornam. Hellsjirtingbind.

- 1915: Snø-rim. Risør. Erik Gunleikson.
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1917: Uverskyer. Risør. Erik Gunleikson.
Innbinding: Omslag, typografisk. Dekoret helsjirtingbind.
- 1918: Andedrag. Risør. Erik Gunleikson.
Innbinding: Omslag, typografisk med vignett. Helsjirtingbind.
- 1918: Solbløding. Risør. Erik Gunleikson.
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1919: Stigeren. Tørber Landsems far. (Ny omarbeidet utgave i 1939). Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Brynjulf Larsson. Helsjirtingbind.
- 1919: Elskhug. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, typografisk med blomstervignett. Pappbind.
- 1920: Altarelden. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, typografisk. Pappbind.
- 1920: Kongen. Tørber Landsems ungdom. (Ny omarbeidet utgave i 1953). Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Arnold Thornam. Helsjirtingbind.
- 1921: Domkyrkjebyggjaren. Tørber Landsem og Ølløv Skjølløgrinn. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Arnold Thornam. Helsjirtingbind.
- 1922: I skiftet. Tørber Landsem og Mildrianna. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Arnold Thornam. Helsjirtingbind.
- 1923: Vandringa. Øl-Kalles ferd. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Arnold Thornam. Helsjirtingbind. **Det er to varianter av helsjirtingbindet:**
A. Med "UPPDAL" på fordekkelen.
B. Med "UPPADL" på fordekkelen.
- 1924: Fjellsjeringa. Basola Storbas og laget hans. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Arnold Thornam. Helsjirtingbind.
- 1924: Herdsla. Tørber Landsem og Audun Rambern. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Arnold Thornam. Helsjirtingbind.
- 1925: Jotunbrunnen. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1930: Galgberget. Noregs Boklag.
Innbinding: Omslag med vignett av Frøydis Haavardsholm. Dekoret helsjirtingbind, med foromslag medbundet. Det finnes nummererte eksemplarer signert av Uppdal.
- 1939: Hagamannen. Noregs Boklag.
Innbinding: Omslag med vignett av Frøydis Haavardsholm. Striebind, med foromslag medbundet. Helsjirtingbind.
- 1947: Kulten I-III. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, typografisk. Sjirtingryggbind.

Etter Kristofer Uppdals død er utgitt:

- 1963: Hestane mine. Etterlatne dikt. Noregs Boklag.
Innbinding: Omslag, tegnet.
- 1965: Om diktning og diktarar. Litterære artiklar i utval ved Leif Mæhle. Det norske samlaget.
Innbinding: Omslag.